

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VIENKARTINIŲ KOMPENSACIJŲ ASMENIMS, KURIŲ SVEIKATAI PADARYTA
ŽALA LIKVIDUOJANT ČERNOBYLIO ATOMINĖS ELEKTRINĖS AVARIJOS
PADARINIUS, IR JŲ ŠEIMŲ NARIAMS, TAIP PAT ASMENIMS, ANTROJO
PASAULINIO KARO IR OKUPACIJŲ METAIS IŠVEŽTIEMS PRIVERSTINIAMS
DARBAMS, BUVUSIEMS GETUOSE, ĮKALINIMO ĮSTAIGOSE IR KITOSE LAISVĖS
ATĖMIMO VIETOSE, ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Šiuo metu asmenims, kurių sveikatai padaryta žala likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, ir jų šeimų nariams vienkartinės kompensacijos mokamos pagal [Vienkartinį kompensacijų asmenims, patyrusiems žalą likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, dydžių ir išmokėjimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. vasario 18 d. nutarimu Nr. 198 „Dėl vienkartinį kompensacijų ir lengvatų asmenims, patyrusiems žalą likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius“](#), (toliau – Nutarimas Nr. 198) nuostatas, o vienkartinės kompensacijos asmenims, Antrojo pasaulinio karo ir okupacijų metais išvežtiems priverstiniais darbams, buvusiems getuose, įkalinimo įstaigose ir kitose laisvės atėmimo vietose, – pagal [Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. rugpjūčio 12 d. nutarimo Nr. 327 „Dėl žalos atlyginimo asmenims, Antrojo pasaulinio karo ir okupacijų metais išvežtiems priverstiniais darbams, buvusiems getuose, įkalinimo įstaigose ir kitose laisvės atėmimo vietose“](#) (toliau – Nutarimas Nr. 327) nuostatas. Tiek Nutarimu Nr. 198, tiek Nutarimu Nr. 327 asmenims nustatyta teisė į atitinkamas vienkartinės kompensacijas, taip pat šių kompensacijų dydžiai, skyrimo ir mokėjimo sąlygos.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad socialinės paramos pagrindai, t. y. asmenys, kurie turi teisę gauti paramą, paramos dydžiai, skyrimo bei mokėjimo sąlygos, turi būti nustatyti įstatymu (Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 6 d., 2001 m. spalio 30 d., 2002 m. balandžio 23 d., 2003 m. gruodžio 3 d., 2004 m. kovo 5 d., 2014 m. balandžio 14 d. nutarimai). Atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo suformuotą Konstitucinę doktriną, teisė į vienkartinės kompensacijas, mokamas pagal Nutarimą Nr. 198, taip pat į vienkartinės kompensacijas, mokamas pagal Nutarimą Nr. 327, jų dydžiai, skyrimo ir mokėjimo sąlygos turėtų būti reglamentuojami įstatymu, o ne Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, kaip yra šiuo metu.

Lietuvos Respublikos vienkartinį kompensacijų asmenims, kurių sveikatai padaryta žala likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, ir jų šeimų nariams, taip pat asmenims, Antrojo pasaulinio karo ir okupacijų metais išvežtiems priverstiniais darbams, buvusiems getuose, įkalinimo įstaigose ir kitose laisvės atėmimo vietose, įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) tikslas – įstatymu nustatyti vienkartinį kompensacijų asmenims, kurių sveikatai padaryta žala likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, (toliau – vienkartinė kompensacija dalyviui) ir vienkartinį kompensacijų dalyvio šeimos nariams (toliau kartu – vienkartinė kompensacija dalyviui ir jo šeimos nariams), taip pat vienkartinį kompensacijų asmenims, Antrojo pasaulinio karo ir okupacijų metais išvežtiems priverstiniais darbams, buvusiems getuose, įkalinimo įstaigose ir kitose laisvės atėmimo vietose, taip pat buvusiems mažamečių fašistinių prievartinio įkalinimo vietų kaliniams už ten išbūtą laiką (toliau – vienkartinė kompensacija už priverstinius darbus) (toliau kartu – vienkartinės kompensacijos), dydžius, jų finansavimo šaltinį, skyrimo ir mokėjimo sąlygas.

Įstatymo projekto uždavinys – įstatymo lygmeniu įtvirtinti asmenų teisę į vienkartinės kompensacijas ir nustatyti jų skyrimo bei mokėjimo sąlygas.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projekto rengimą inicijavo Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo

ministerija (toliau – Ministerija).

Įstatymo projektą parengė Ministerijos Pensijų grupės patarėja Rima Sereikienė, tel. +370 675 54 461, el. p. rima.sereikiene@socmin.lt.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Nutarimu Nr. 198 nustatyta, kad:

1. Teisę į vienkartinę kompensaciją dalyviui turi asmenys, dalyvavę likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius (atsargos ir būtiniosios karinės tarnybos kariai ir gyventojai, laikinai išsiųsti dirbti į 30 kilometrų nuo avarijos židinio esančią zoną arba statyti Slavutičiaus miesto Ukrainoje), jeigu jų sveikatai buvo padaryta žala ir jie buvo išsiųsti iš Lietuvos arba išsiųsti ne iš Lietuvos, jeigu jie yra Lietuvos Respublikos piliečiai ir jeigu jiems panašaus pobūdžio išmokos nebuvo išmokėtos kitoje valstybėje (toliau – dalyviai). Mirus dalyviui, teisę į vienkartinę kompensaciją dalyvio šeimos nariams turi jų šeimos nariai (tėvai (įtėviai), kitos santuokos nesudarę sutuoktiniai ir vaikai (įvaikiai) (toliau – šeimos nariai). Kompensacijos išmokamos asmenims, nuolat gyvenantiems Lietuvos Respublikoje.

2. Dalyviams, kuriems nustatytas susirgimas, susijęs su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, išmokama 835 eurų dydžio vienkartinė kompensacija dalyviui.

3. Dalyviams, kuriems nustatytas 45 procentų ir didesnis netektas dalyvumas (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – netektas darbingumas; iki 2005 m. birželio 30 d. pripažinti I, II ar III grupės invalidais) dėl ligos (suluošinimo), susijusios (-io) su Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinių likvidavimo darbų poveikiu, išmokamos šių dydžių vienkartinės kompensacijos dalyviams:

3.1. kai jiems nustatytas 100–75 procentų netektas dalyvumas (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – netektas darbingumas; iki 2005 m. birželio 30 d. pripažinti I grupės invalidais) dėl ligos (suluošinimo), susijusios (-io) su Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinių likvidavimo darbų poveikiu, – 2 086 eurai;

3.2. kai jiems nustatytas 70–60 procentų netektas dalyvumas (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – netektas darbingumas; iki 2005 m. birželio 30 d. pripažinti II grupės invalidais) dėl ligos (suluošinimo), susijusios (-io) su Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinių likvidavimo darbų poveikiu, – 1 669 eurai;

3.3. kai jiems nustatytas 55–45 procentų netektas dalyvumas (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – netektas darbingumas; iki 2005 m. birželio 30 d. pripažinti III grupės invalidais) dėl ligos (suluošinimo), susijusios (-io) su Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinių likvidavimo darbų poveikiu, – 1 252 eurai.

4. Vienkartinė kompensacija dalyviams paskiriama ir išmokama vieną kartą, išskyrus atvejus, kai dalyviams, kuriems jau buvo paskirta ir išmokėta ši vienkartinė kompensacija, nustatytas dalyvumo lygis (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – darbingumo lygis) dėl ligos (suluošinimo), susijusios (-io) su Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinių likvidavimo darbų poveikiu, ar nustatomas mažesnis dalyvumo lygis dėl ligos (suluošinimo), susijusios (-io) su Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinių likvidavimo darbų poveikiu. Tokiu atveju vienkartinės kompensacijos dalyviui dydis perskaičiuojamas ir išmokamas skirtumas.

5. Dalyvių, mirusių nuo ligos, susijusios su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, šeimos nariams išmokama 4 171 euro dydžio vienkartinė kompensacija dalyvio šeimos nariams, dalijant ją lygiomis dalimis, jeigu mirusiam dalyviui nebuvo išmokėta vienkartinė kompensacija dalyviui. Jeigu mirusiam nuo ligos, susijusios su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, dalyviui buvo išmokėta vienkartinė kompensacija dalyviui, jo šeimos nariams išmokamas atitinkamas kompensacijos skirtumas (iš 4 171 euro dydžio vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariams atimamos išmokėtos dalyviui sumos).

6. Ministerija Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Fondo valdyba) lėšas vienkartinėms kompensacijoms mokėti ir šių kompensacijų pristatymo išlaidoms apmokėti skiria iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžete šiam tikslui numatytų lėšų. Vienkartines kompensacijas dalyviui ir jo šeimos nariams apskaičiuoja ir moka

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniai skyriai (toliau – Fondo valdybos teritorinis skyrius).

7. Nurodyta, kokius dokumentus asmuo turi pateikti Fondo valdybos teritoriniam skyriui, kreipdamasis dėl vienkartinės kompensacijos dalyviui ar vienkartinės kompensacijos šeimos nariui skyrimo. Taip pat nurodyta, kokius veiksmus Fondo valdybos teritorinis skyrius atlieka skirdamas vienkartinę kompensaciją dalyviui ir jo šeimos nariams. Fondo valdybos teritorinis skyrius, gavęs prašymą ir reikiamus dokumentus, per 30 kalendorinių dienų juos patikrina ir vienkartinę kompensaciją dalyviui ir jo šeimos nariams perveda į pareiškėjų nurodytas asmenines sąskaitas per Lietuvos Respublikoje, kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje ar Europos ekonominės erdvės valstybėje įregistruotas kredito įstaigas ar kitus mokėjimo paslaugų teikėjus arba išmoka Fondo valdybos Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka parinktose mokėjimo įstaigose (jų padaliniuose).

8. Išvada dėl asmenų, paveiktų jonizuojančiosios radiacijos, susirgimo ir mirties sąsajos su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, teikia Specialistų komisija ligų sąsajai su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius nustatyti (toliau – Specialistų komisija), kurios sudėtį tvirtina sveikatos apsaugos ministras.

9. Savivaldybės iš savo biudžetų lėšų kartą per metus gali padengti 18 dienų maitinimo ir pragyvenimo išlaidas dėl jonizuojančiosios spinduliuotės poveikio skirtos ambulatorinės medicininės reabilitacijos metu asmenims, dalyvavusiems likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, jiems pateikus Specialistų komisijos išvadą.

Nutarimu Nr. 327 nustatyta, kad:

1. Asmenims, kurie Antrojo pasaulinio karo ir okupacijų metais buvo išvežti priverstiniais darbais, buvo getuose, įkalinimo įstaigose ir kitose laisvės atėmimo vietose ir kuriems pagal Lietuvos Respublikos asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, teisių atkūrimo įstatymą yra atkurtos visos pilietinės jų teisės, arba jų įpėdiniais kompensuojama iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų uždarbis arba kitos darbo pajamos už priverstiniuose darbuose, getuose, įkalinimo įstaigose ir kitose laisvės atėmimo vietose išbūtą laiką, taip pat buvusiems mažamečių fašistinių prievartinio įkalinimo vietų kalinams už ten išbūtą laiką – po 6 eurus už mėnesį.

2. Pareiškėjai dėl kompensacijų kreipiasi į apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos padalinius pagal represuoto asmens gyvenamąją vietą iki represavimo, pateikdami Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros, Lietuvos ypatingojo archyvo išduotus dokumentus apie priverstiniuose darbuose, getuose, įkalinimo įstaigose ir kitose laisvės atėmimo vietose, taip pat mažamečių fašistinėse prievartinio įkalinimo vietose išbūtą laiką arba Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos iki 2023 m. birželio 30 d. (įmtinai) išduotus dokumentus apie ten išbūtą laiką.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Į Įstatymo projektą yra iš esmės perkeliama Nutarimo Nr. 198 ir Nutarimo Nr. 327 nuostatos, kartu patikslinant galiojančią vienkartinių kompensacijų skyrimo ir mokėjimo teisinį reguliavimą, įvertinus praktikoje pasitaikančius atvejus. Vienkartinių kompensacijų dydžiai, jų finansavimo šaltinis, juos skiriantys ir mokantys subjektai nustatomi tokie patys, kokie įtvirtinti galiojančiuose Nutarime Nr. 198 ir Nutarime Nr. 327.

Toliau pateikiama informacija ir pagrindimas apie nuostatas, kurias siūloma tikslinti Įstatymo projekte, palyginus su nurodytuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimuose nustatytu teisiniu reguliavimu.

Įstatymo projektu siūloma:

1. Asmenims sąlygų, nustatytų Nutarime Nr. 198, nustatančių teisę į vienkartinę kompensaciją dalyviui, iš esmės nekeisti, o tik patikslinti asmens gyvenimą Lietuvoje apibrėžiančią formuluotę į teisiškai korektiškesnę ir nustatyti, kad teisę į vienkartinę kompensaciją dalyviui ir jo šeimos nariui siejama ne su jų nuolatiniu gyvenimu Lietuvos Respublikoje, o su gyvenamosios vietos deklaravimu

Lietuvos Respublikoje arba įtraukimu į gyvenamosios vietos nedeklaravusių asmenų apskaitą Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymo nustatyta tvarka (Įstatymo projekto 3 straipsnio 1 dalis). Atitinkamai formuluoti ir šeimos narių teisės į vienkartinę kompensaciją dalyvio šeimos nariams sąlygas (Įstatymo projekto 3 straipsnio 2 dalis). Tokios nuostatos siūlomos, nes ir šiuo metu skiriant vienkartinės kompensacijas dalyviams ir jų šeimų nariams Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigos (toliau – Fondo administravimo įstaigos) Lietuvos Respublikos gyventojų registro informacinėje sistemoje tikrina pasikreipusių asmenų duomenis apie gyvenamą vietą Lietuvoje ir teisę į kompensaciją nustato būtent pagal deklaravimo vietą. Todėl siūlomas reguliavimas turėtų išsaugoti asmenų teises ir neužkirsti galimybės jiems kreiptis dėl vienkartinės kompensacijos dalyviui ir jo šeimos nariui skyrimo.

2. Įstatymo projekto 3 straipsnio 1 dalies 2 punkte ir 2 dalies 2 punkte siūloma nustatyti, kad dalyvis ir jo šeimos narys kreipimosi dėl vienkartinės kompensacijos skyrimo dieną ir sprendimo dėl šios kompensacijos skyrimo priėmimo dieną turės atitikti sąlygas atitinkamai vienkartinei kompensacijai skirti. Kreipimosi diena bus laikoma diena, kai atitinkamą vienkartinę kompensaciją skiriančiai ir mokančiai valstybės institucijai bus pateiktas ne tik dalyvio ar jo šeimos nario prašymas skirti vienkartinę kompensaciją, bet ir visi dokumentai (informacija), reikalingi šiai kompensacijai paskirti.

3. Asmenų sąlygų teisei į vienkartinę kompensaciją už priverstinius darbus, nustatytų Nutarime Nr. 327, nesiūloma keisti, jas siūloma nekeičiant perkelti į Įstatymo projekto 7 straipsnį.

4. Įstatymo projektu nesiūloma keisti vienkartinių kompensacijų dydžių, tik siūloma juos surašyti aiškiau, išdėstant juos visus atskiruose straipsniuose pagal kompensacijų gavėjus. Įstatymo projektu vienkartinės kompensacijos už priverstinius darbus dydžio nesiūloma keisti, nes:

a) vidutinis amžius asmenų, kurie Antrojo pasaulinio karo metais buvo išvežti priverstiniais darbams (taip pat ten gimę ar kartu su jais buvę nepilnamečiai šeimos nariai) arba buvo getuose, koncentracijos ar kitokio tipo prievartinėse stovyklose, yra 85 metai. Atsižvelgiant į tai, kad vienkartinės kompensacijos už priverstinius darbus pradėtos mokėti 1991 m., taip pat atsižvelgiant į vidutinį asmenų amžių ir per 5 pastaruosius metus išmokėtų šių kompensacijų skaičių, manytina, kad didžioji dauguma asmenų, turinčių teisę į kompensaciją, ją jau pasinaudojo. Be to, padidinti šios kompensacijos dydį būtų neteisinga asmenų, kurie ją gavo, atžvilgiu;

b) vertinant sistemiškai, kitų vienkartinių kompensacijų nukentėjusiems asmenims dydžių taip pat nesiūloma keisti (pvz., vienkartinių kompensacijų asmenims, kurie nukentėjo (prarado sveikatą) likviduodami Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, dydžiai nesikeitė nuo 1998 m.; kompensacijų asmenims, kurie buvo sužaloti ar vėliau jiems buvo nustatytas darbingumo lygis dėl ligų, susijusių su būtina karine tarnyba sovietinėje armijoje, – nuo 2002 m.);

c) ši kompensacija nėra vienintelė priemonė, kuria Lietuvos valstybė, atsižvelgdama į esamas finansines galimybes, atlygina žalą asmenims, dirbusiems priverstinius darbus, kalėjusiems getuose, įkalinimo įstaigose ir kitose laisvės atėmimo vietose, – šiems asmenims yra skiriamos ir mokamos nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos. Nuo 2024 m. liepos 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo Nr. I-730 pakeitimo įstatymas Nr. XIV-2779, kuriuo, be kita ko, 87 procentais padidintos nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos, skiriant didesnes ir teisingesnes išmokas visiems nukentėjusiems, o ne tik pavieniams asmenims, kurie kreipiasi dėl vienkartinių kompensacijų gavimo.

5. Įstatymo projekto 4 straipsnio 2 dalimi siūloma detalizuoti vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariams dydžio apskaičiavimą kiekvienam šeimos nariui, kai jų yra daugiau negu vienas.

Nurodytoje Įstatymo projekto nuostatoje siūloma nustatyti, kad šeimos nariams skiriama ir išmokama vienkartinė kompensacija dalyvio šeimos nariams, kuri lygi iš Įstatymo projekto 4 straipsnio 2 dalyje nurodyto bendro vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariams dydžio atimant iki mirties dalyviui išmokėtą kompensacijos sumą (įskaitant Įstatymo projekto 4 straipsnio 3 dalyje nurodytas kompensacijas). Konkretus vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariui dydis apskaičiuojamas bendrą vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariams dydį padalijant visiems šeimos nariams lygiomis dalimis, išskyrus atvejį, kai šeimos narys, turintis teisę gauti

vienkartinę kompensaciją dalyvio šeimos nariui, atsisako savo dalies visų kitų šeimos narių naudai, – tada bendras vienkartinės kompensacijos dydis padalijamas iš šios vienkartinės kompensacijos neatsisakiusių šeimos narių skaičiaus ir skiriamas jiems lygiomis dalimis, o jei šeimos nariui jau buvo paskirta ir išmokėta vienkartinė kompensacija dalyvio šeimos nariams, jam išmokamas skirtumas, paskaičiuotas iš perskaičiuotos jam priklausančios vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariams dalies atėmus jam jau išmokėtos vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariams sumą.

6. Į Įstatymo projekto 4 straipsnio 3 dalį perkeliama nuostata iš Nutarimo Nr. 198, numatant, kad jeigu dalyviui ar jo šeimos nariams buvo paskirtos ir išmokėtos kompensacijos pagal kitus teisės aktus, apskaičiuojant jiems skirtinus vienkartinės kompensacijos dalyviui ir (ar) jo šeimos nariams dydžius, jie mažinami šiems asmenims pagal kitus teisės aktus jau išmokėtomis kompensacijų sumomis. Papildomai siūloma nustatyti, kad vienkartinės kompensacijos dalyviui ir (ar) jo šeimos nariams mažinamos, jei jos buvo paskirtos ir išmokėtos pagal Nutarimą Nr. 198 (Įstatymo projekto 4 straipsnio 3 dalis).

Taigi, siūlomu teisiniu reguliavimu būtų užtikrinamas teisinio reguliavimo tęstinumas ir nuostatų suderinamumas su Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl socialinės paramos asmenims, sužalotiems atliekant būtinąją karinę tarnybą sovietinėje armijoje, ir šioje armijoje žuvusiųjų šeimoms (1945 07 22–1991 12 31)“ 7 straipsniu, nustatančiu, kad kompensacija Černobylio atominės elektrinės avarijos likvidavimo dalyviams ar jų šeimoms mažinama dydžiu, kuris buvo išmokėtas pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. balandžio 22 d. nutarimo Nr. 281 „Dėl kompensacijų ir lengvatų asmenims, patyrusiems žalą likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius“ nuostatas, t. y. paliekama galioti taisyklė, kad analogiškos paskirties kompensacijos asmeniui, turinčiam teisę į kelias iš jų, nesumuojamos.

7. Įstatymo projekto 6 straipsnio 2 dalyje, siekiant teisinio aiškumo ir įvertinus vienkartinės kompensacijos paskirtį, siūloma nustatyti, kad vienkartinės kompensacijos dalyviams, nepriklausomai nuo jiems nustatytų ligų, susijusių su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, skaičiaus, paskiriamos ir išmokamos vieną kartą (išskyrus atvejus, kai pasikeičia asmens dalyvumo lygis), nes praktikoje pasitaikydavo atvejų, kai asmenys prašydavo pakartotinai išmokėti vienkartinę kompensaciją nustačius papildomą ligą, nors jiems nustatytas dalyvumo (darbingumo) lygis išliko nepakitęs.

8. Įstatymo projekto 6 straipsnio 4 dalimi siūloma nustatyti terminą, per kurį mirus dalyviui, šeimos narys gali kreiptis dėl vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariui skyrimo. Vienkartinė kompensacija dalyvio šeimos nariui skiriama, jei dėl jos kreipiamasi ne vėliau kaip per 3 metus nuo dienos, kurią sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka buvo nustatyta dalyvio mirties sąsaja su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius.

9. Įstatymo projekto 6 straipsnio 5 dalyje siūloma nustatyti, kad Fondo administravimo įstaiga pagal Gyventojų registro informacinėje sistemoje tvarkomus duomenis ir šeimos narių pateiktuose prašymuose skirti vienkartinę kompensaciją dalyvio šeimos nariams nurodytus duomenis nustatys mirusių dalyvių šeimos narius ir, remdamasi šia informacija, skirs vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariams. Įstatymo projektu nesiūloma nustatyti įpareigojimo Fondo administravimo įstaigai imtis aktyvių veiksmų informuojant dalyvio šeimos narius apie galimybę gauti vienkartinę kompensaciją dalyvio šeimos nariams. Nustačius dalyvio šeimos narius ir apskaičiavus kiekvienam jų skirtiną vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariui dydį, jos būtų išmokamos tik Įstatymo projekto 3 straipsnio 2 dalyje nustatytas sąlygas atitinkantiems dalyvio šeimos nariams.

Šeimos nariui per Įstatymo 6 straipsnio 4 dalyje nustatytą terminą nesikreipus dėl vienkartinės kompensacijos skyrimo ir Fondo administravimo įstaigai neturint duomenų, kad šis šeimos narys yra atsisakęs teisės į savo vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariams dalį kitų šeimos narių naudai, jam priklausanči vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariams dalis nebūtų dalijama ir išmokama.

10. Įstatymo projekto 2 straipsnyje apibrėžiamas vienkartinių kompensacijų finansavimo šaltinis, nustatant, kad vienkartinės kompensacijos, taip pat jų skyrimo, mokėjimo ir pristatymo išlaidos finansuojamos iš valstybės biudžeto lėšų. Vienkartinės kompensacijos dalyviui ir jo šeimos

nariams finansuojamos iš Ministerijai šiam tikslui skiriamų valstybės biudžeto asignavimų, o vienkartinės kompensacijos už priverstinius darbus – iš Lietuvos Respublikos finansų ministerijai šiam tikslui skiriamų valstybės biudžeto asignavimų.

Vienkartinės kompensacijos ir šiuo metu mokamos iš valstybės biudžeto lėšų. Šiuo aspektu teisinis reguliavimas nekeičiamas.

11. Įstatymo projekto 6 straipsnio 1 dalyje siūloma nustatyti, kad vienkartinės kompensacijas dalyviams ir jų šeimos nariams skiria ir moka Fondo valdybos direktoriaus įgaliota Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaiga vadovaudamasi šiuo įstatymu bei Fondo valdybos direktoriaus nustatyta kreipimosi dėl vienkartinių kompensacijų dalyviams ir jų šeimos nariams skyrimo, perskaičiavimo, informavimo apie šios kompensacijos paskyrimą ir jos mokėjimo tvarka ir remdamasi Lietuvos Respublikos gyventojų registro informacinėje sistemoje tvarkomais pateiktais duomenimis apie asmens deklaruotą gyvenamą vietą ir giminystės ryšį, Lietuvos Respublikos pilietybę ir kitais asmens teise į vienkartinę kompensaciją dalyviui ir jo šeimos nariams patvirtinančiais dokumentais ir duomenimis, pateiktais Fondo valdybos nustatyta tvarka ir (ar) gaunamais iš kitų registrų, valstybės ir (ar) vidaus administravimo informacinių sistemų ar pagal asmens duomenų teikimo sutartis. Šiuo aspektu teisinis reguliavimas išlieka nepakitęs, nes ir dabar vienkartinės kompensacijas dalyviams ir jų šeimos nariams skiria ir moka Fondo administravimo įstaigos.

Įstatymo projekto 9 straipsniu siūloma nustatyti, kad vienkartinės kompensacijas už priverstinius darbus skiria ir moka vadovaudamasi šiuo įstatymu, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – Valstybinė mokesčių inspekcija) viršininko nustatyta kreipimosi dėl vienkartinių kompensacijų už priverstinius darbus, jų skyrimo, informavimo apie šių vienkartinių kompensacijų skyrimą ir jų mokėjimo tvarka skiria ir moka Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininko įgaliota teritorinė mokesčių inspekcija (toliau – teritorinė mokesčių inspekcija). Šiuo aspektu teisinis reguliavimas išlieka nepakitęs, nes ir dabar vienkartinės kompensacijas už priverstinius darbus skiria ir moka Valstybinės mokesčių inspekcijos teritoriniai skyriai.

Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo projektu siūloma detalai sureguliuoti vienkartinių kompensacijų skyrimo ir mokėjimo sąlygas, sprendimo priėmimo ir išmokėjimo terminus, o kreipimosi dėl vienkartinių kompensacijų dalyviams ir jų šeimos nariams skyrimo, perskaičiavimo, informavimo apie šios kompensacijos paskyrimą ir jos mokėjimo tvarka bei vienkartinių kompensacijų už priverstinius darbus, jų skyrimo, informavimo apie šių vienkartinių kompensacijų skyrimą ir jų mokėjimo tvarka savo turiniu būtų techninio pobūdžio teisės aktai (juose reikės sureguliuoti nurodytų įstaigų teritorinių padalinių veiklą skiriant ir mokant vienkartinės kompensacijas), juos siūloma įgalioti tvirtinti atitinkamai Fondo valdybos direktoriui ir Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininkui.

12. Įstatymo projekto 3 straipsnio 1 dalies 1 punkto b papunkčiu, 4 straipsnio 1 dalies 4 punktu ir 5 straipsniu siūloma nustatyti, kad ligų ir mirties sąsaja su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius nustatoma Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka atsižvelgiant į sveikatos apsaugos ministro patvirtintą ligų, kurios gali būti susijusios su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, sąrašą.

Pažymėtina, kad ir dabar ligos, kurios gali būti susijusios su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, yra nustatytos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2009 m. sausio 19 d. įsakymu Nr. V-19 „Dėl Specialistų komisijos ligų sąsajai su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius nustatyti sudėties, jos nuostatų ir Ligų, kurių sąsają su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius turi nustatyti specialistų komisija, sąrašo patvirtinimo“. Pagal Įstatymo projekto 3 straipsnio 1 dalies 1 punkto b papunktį, vienas iš žalos asmens sveikatai įrodymų bus faktas, kai sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka asmeniui bus nustatyta ligos sąsaja su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius. Tai bus patvirtinama išduodant dokumentą, nurodytą sveikatos apsaugos ministro patvirtintoje tvarkoje. Taigi, šiuo aspektu, palyginus su galiojančiu teisiniu reguliavimu, nesiūloma keisti dabar galiojančios tvarkos, kai,

kreipiantis į Fondo administravimo įstaigą dėl vienkartinės kompensacijos dalyviui ir jo šeimos nariui, su prašymu turi būti pateikiamas dokumentas, patvirtinantis ligų ar mirties sąsajos su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius nustatymą.

Sveikatos apsaugos ministras, tvirtindamas aptariamą tvarką, nuspręs, koks subjektas ir kokia tvarka bus nustatoma ligų ar mirties sąsaja su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, dėl to netikslinga įstatyme įvardyti konkretų tai atliekantį subjektą (šiuo metu šią funkciją atlieka Specialistų komisija ligų sąsajai su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius nustatyti).

13. Įstatymo projekto 13 straipsnyje siūloma nustatyti, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nustatyta tvarka paveldimos:

1) vienkartinės kompensacijos už priverstinius darbus (tai numato ir šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas);

2) vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariams tik tuo atveju, jeigu šios vienkartinės kompensacijos buvo paskirtos, bet dėl jos gavėjo mirties nespėtos išmokėti (nuostata būtų taikoma, jei vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariams gavėjas mirė įsigaliojus įstatymui).

Šiuo aspektu galiojanti teisinį reguliavimą dėl neišmokėtų vienkartinių kompensacijų dalyvio šeimos nariams paveldėjimo siūloma keisti, atsižvelgiant į tai, kad palikėjo mirties momentu vienkartinė kompensacija dalyvio šeimos nariui jau buvo paskirta ir priklausė jam nuosavybės teise. Analogiškas reglamentavimas taikomas ir kitoms Fondo administravimo įstaigų mokamoms išmokoms (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 7 straipsnis, nustatantis, kad ligos, profesinės reabilitacijos ir motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros išmokų sumos, kurios priklausė apdraustajam asmeniui ir kurių jis dėl mirties negavo, išmokamos asmenims, kuriems paveldėjimo tvarka pereina mirusiojo asmens turtas; Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatymo 41 straipsnio 9 dalis dėl apskaičiuotų pensijų sumų, kurios priklausė pensijos gavėjui ir kurių jis dėl mirties negavo).

14. Įvertinant tai, kad vienkartinių kompensacijų tikslinė paskirtis yra kompensacinė, ir tai yra valstybės papildomai teikiama parama nukentėjusiems asmenims, ir dėl jų gavimo asmenys neturėtų netekti teisės į kitą valstybės teikiamą paramą, Įstatymo projekto 12 straipsnyje siūloma aiškiai nustatyti, kad pagal šį įstatymą išmokamos vienkartinės kompensacijos neturi įtakos kitoms asmeniui pagal įstatymus priklausančioms kas mėnesį mokamoms išmokoms ir (ar) kompensacijoms, taip pat skiriamai piniginei socialinei paramai, apmokėjimui už socialines paslaugas.

15. Siekiant teisinio aiškumo, papildomai Įstatymo projekte siūloma nustatyti Fondo administravimo įstaigų ir teritorinių mokesčių inspekcijų sprendimų ir veiksmų (neveikimo) apskundimo, vienkartinių kompensacijų permokų išieškojimo tvarką, asmens duomenų tvarkymo tikslus (Įstatymo projekto 10, 11 ir 14 straipsniai).

16. Įstatymo projekte nenustatomos sprendimų dėl vienkartinių kompensacijų skyrimo priėmimo, informavimo ir vienkartinių kompensacijų išmokėjimo procedūros. Tai bus sureguliuota įstatymo įgyvendinamuosiuose teisės aktuose, laikantis Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo reikalavimų.

17. Teikiamų pasiūlymų įsigaliojimo data – 2025 m. sausio 1 d.

18. Siekiant užtikrinti sklandų priimto įstatymo taikymą, kartu siūloma nustatyti, kad:

18.1. asmenims, kuriems iki įstatymo įsigaliojimo buvo paskirtos ir išmokėtos vienkartinės kompensacijos vadovaujantis iki įstatymo įsigaliojimo galiojusi teisiniu reguliavimu, įsigaliojus įstatymui, vienkartinės kompensacijos pakartotinai nebūtų skiriamos ir išmokamos, išskyrus įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje nustatytą atvejį, kai šeimos narys, turintis teisę į vienkartinę kompensaciją dalyvio šeimos nariams, atsisako savo vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariams dalies visų kitų šeimos narių naudai, ir įstatymo 6 straipsnio 2 dalyje nustatytą atvejį (pasikeičia asmens dalyvumo lygis);

18.2. iki šio įstatymo įsigaliojimo paskirtos vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariams, bet neišmokėtos dėl vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariams gavėjo mirties, paveldimos Civilinio kodekso nustatyta tvarka, jei vienkartinės kompensacijos dalyvio šeimos nariams gavėjas mirė įsigaliojus šiam įstatymui.

Kadangi vienkartinės kompensacijos nėra periodinio pobūdžio išmokos, šiuo metu skiriamos pavieniais atvejais, kitų priimto įstatymo taikymo nuostatų nustatyti netikslinga.

Laukiami rezultatai

1. Užtikrintas tinkamas vienkartinių kompensacijų skyrimo ir mokėjimo teisinio reguliavimo lygmuo.

2. Aiškiau įstatyme suregulius vienkartinių kompensacijų skyrimo ir mokėjimo sąlygas, bus sudarytos prielaidos užtikrinti sklandų vienkartinių kompensacijų skyrimą ir mokėjimą teisę į jas turintiems asmenims.

Rodikliai, pagal kuriuos bus stebimas sprendimo įgyvendinimas

Įstatymo projektu nesiūlomas iš esmės naujas teisinis reguliavimas, o šiuo metu Nutarime Nr. 198 ir Nutarime Nr. 327 nustatytas teisinis reguliavimas nėra keičiamas. Dėl to numatoma, kad nuostatų perkėlimas iš Nutarimo Nr. 198 ir Nutarimo Nr. 327 į įstatymą vienkartinių kompensacijų gavėjų skaičiui bei valstybės finansams įtakos neturės.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priimtas įstatymas sudarys prielaidas užtikrinti sklandų vienkartinių kompensacijų skyrimą ir mokėjimą teisę jas gauti turintiems asmenims. Neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas įstatymas įtakos kriminogeninei situacijai neturės.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 8 straipsniu atlikus Įstatymo projekto antikorupecinį vertinimą, nenustatyta, kad Įstatymo projektu siūlomas teisinis reguliavimas galėtų kelti korupcijos riziką.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimtas įstatymas tiesioginės įtakos verslo sąlygoms ir verslo plėtrai neturės.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projekto nuostatos neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Įsigaliojus priimtam įstatymui, kitų įstatymų priimti, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymo projektu nekeičiamos galiojančios sąvokos ir (ar) jų apibrėžtys ir nesiūloma apibrėžti naujų.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos teisės normoms.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įstatymo įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Priėmus Įstatymo projektu teikiamus pasiūlymus, iki 2024 m. gruodžio 31 d.:

1) Ministerija turės parengti ir Lietuvos Respublikos Vyriausybė turės pripažinti netekusiais galios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. vasario 18 d. nutarimą Nr. 198 „Dėl vienkartinų kompensacijų ir lengvatų asmenims, patyrusiems žalą likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius“ ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. rugpjūčio 12 d. nutarimą Nr. 327 „Dėl žalos atlyginimo asmenims, Antrojo pasaulinio karo ir okupacijų metais išvežtiems priverstiniais darbams, buvusiems getuose, įkalinimo įstaigose ir kitose laisvės atėmimo vietose“;

2) Ministerija kartu su Sveikatos apsaugos ministerija turės parengti ir socialinės apsaugos ir darbo ministras ir sveikatos apsaugos ministras priimti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005 m. kovo 21 d. įsakymo Nr. A1-78/V-179 „Dėl Dalyvumo lygio nustatymo kriterijų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimą;

3) Sveikatos apsaugos ministerija turės parengti ir sveikatos apsaugos ministras turės priimti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2009 m. sausio 19 d. įsakymo Nr. V-19 „Dėl Specialistų komisijos ligų sąsajai su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius nustatyti sudėties, jos nuostatų ir Ligų, kurių sąsają su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius turi nustatyti specialistų komisija, sąrašo patvirtinimo“ pakeitimą;

4) Fondo valdyba turės parengti ir Fondo valdybos direktorius priimti įsakymą, kuriuo bus patvirtinta kreipimosi dėl vienkartinų kompensacijų dalyviams ir jų šeimų nariams skyrimo, perskaičiavimo, informavimo apie šios kompensacijos paskyrimą ir jos mokėjimo tvarka;

5) Valstybinė mokesčių inspekcija turės parengti ir Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininkas patvirtinti kreipimosi dėl vienkartinų kompensacijų už priverstinius darbus, jų skyrimo, informavimo apie šių vienkartinų kompensaciją skyrimą ir jų mokėjimo tvarką.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Kadangi į Įstatymo projektą perkeliamos Nutarimo Nr. 198 ir Nutarimo Nr. 327 nuostatos, Įstatymo projektu teikiamiems pasiūlymams įgyvendinti papildomų Lietuvos Respublikos valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų nereikės. Sutaupyti lėšų neplanuojama.

Fondo valdybos duomenimis, 2022 m. buvo išmokėta 19 vienkartinų kompensacijų dalyviams ir jų šeimų nariams, išmokėta suma – 38,37 tūkst. Eur. 2023 m. išmokėta 19 vienkartinų kompensacijų dalyviams ir jų šeimų nariams, išmokėta suma – 30,87 tūkst. Eur. 2024–2026 m. numatyta kasmet dalyviams ir jų šeimų nariams vienkartinėms kompensacijoms mokėti skirti po 41 tūkst. Eur.

Valstybinės mokesčių inspekcijos pateiktais duomenimis, 2019 m. 4 asmenys kreipėsi dėl vienkartinės kompensacijos už priverstinius darbus skyrimo. 3 įpėdiniai išmokėta 1845,54 Eur ir vienam pačiam asmeniui išmokėta 205,33 Eur. 2019 m. išmokėta iš viso 2050,87 Eur.

2020 m. 2 asmenys kreipėsi dėl vienkartinės kompensacijos už priverstinius darbus, 2 įpėdiniai išmokėta 541,69 Eur.

2021 m. 2 asmenys kreipėsi dėl vienkartinės kompensacijos už priverstinius darbus, 2 įpėdiniai išmokėta 820,53 Eur.

2022 m. 2 asmenys kreipėsi dėl vienkartinės kompensacijos už priverstinius darbus, 2 įpėdiniai išmokėta 1431,20 Eur.

2023 m. vienas asmuo kreipėsi gruodžio pabaigoje, todėl apmokėjimas įvyko per 2024 m. sausio mėn.

2024 m. sausio mėn. 3 asmenys kreipėsi dėl vienkartinės kompensacijos už priverstinius darbus skyrimo, 2 įpėdiniai išmokėta 764,79 Eur ir vienam pačiam asmeniui išmokėta 171,61 Eur. 2024 m. sausio mėn. išmokėta iš viso 936,40 Eur.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Rengiant Įstatymo projektą nebuvo gauta specialistų vertinimų, rekomendacijų ir išvadų.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno *Eurovoc* terminus, temas bei sritis

Reikšminiai Įstatymo projekto žodžiai, kurių reikia jam įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, yra „vienkartinė kompensacija asmenims, kurių sveikatai padaryta žala likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius“, „vienkartinė kompensacija dalyvio šeimos nariams“, „vienkartinė kompensacija asmenims, Antrojo pasaulinio karo ir okupacijų metais išvežtiems priverstiniais darbais, buvusiems getuose, įkalinimo įstaigose ir kitose laisvės atėmimo vietose, taip pat buvusiems mažamečių fašistinių prievartinio įkalinimo vietų kaliniams už ten išbūtą laiką“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.